

malları ile hammaddelerin meydana getirmesi. Bu ithalatta bir pahalılaşma toplam ithalat giderini düşürmez ve ithalât eğilimini hafifletmez, sadece ithal edilen malların girdiği diğer ürünlerin fiyatlarını yükseltir. Bu fiyat yükselişlerinin etkisi yayıldıkça, para ayarlamasının döviz girişlerinde sağladığı yararlar da bir dönem sonra aşınır ve yeniden aynı çıkmaza girilir.

Yukarıda Türkiye ekonomisinin 1975 yılında gösterdiği önemli gelişmelere kısaca değinildi. Özetleyecek olursak: a) Ekonomi tarıma bağlılığını koruyor, sanayide umulan gelişme sağlanamıyor, b) Tüm teşvik tedbirlerine rağmen yatırımların ekonomideki payı düşme gösteriyor, c) Düşük gelir grupları reel fakirleşme içinde, d) İşsizlik artıyor, e) Dış ticaret tam bir çıkmaz ve dış borçlanma artıyor.

KENAN ATALAY

(* Bu yazıda kullanılan veriler için Anka Yıllık Ekonomik Rapor'undan yararlanıldı.

KİTLE ÖRGÜTLERİ MÜCADELESİNDE CANLI SOMUT ADIMLAR

Geçtiğimiz ay İstanbul'da oldukça geniş çaplı bir afişleme oldu. Bütün memurları, teknik elemanları ve öğretmenleri ilgilendiren bu afişler hala göze çarpmakta. Bu afişlerin şimdiye kadarki afişlerden belli bir özelliği vardı. İlk kez dört demokratik kitle örgütü birlikte afişleme düzenliyordu. Bu oldukça ileri ve olumlu bir adımdı. İkincisi, bu afişlemeyi her kitle örgütünün kendi üyeleri gerçekleştirdi. Bu da ikinci olumlu adımdı. Öğretmenleri, teknikerleri, teknisyenleri, mühendisleri, mimarları ve diğer alanlarda çalışan memurları bu afişlemede aktif olarak görmek Türkiye'deki demokrasi mücadelesi açısından oldukça sevindirici idi. Çünkü, kitle, sorunlarına kendisi sahip çıkmayı öğrenmişti. Ve mücadelesinde

aktif biçimde yer almanın bilincinde idi. Artık sadece bildirilerde kalmıyan, pratik hayatta da verilen bir mücadelenin adımları atılıyordu. Şimdiye kadar afişlemelerde hep öğrencileri gören ve onları göz altına alan emniyet görevlileri bile bu değişikliğin farkında idi.

Afişleme eyleminin diğer olumlu yanı, kanımızca can alıcı yanı, içeriği idi. İçerik alışlagelenin dışında, genel sloganlar taşııyordu. Son derece somut idi. Hatırladığımız kadarıyla afişlerde şu sloganlar vardı:

• Grevli, toplu sözleşmeli sendikal haklar için ileri.

• Sermayeye kâr kaynağı olan meyak kesintileri derhal geri verilmelidir.

• 12 sayılı karnamenin antidemokratik 71. ve 76. maddeleri kaldırılmalıdır.

• Emekli sandığı otel, motel, diskotek yerine öğretmene, memura, teknik elemana dönük yatırımlar yapılmalıdır.

Afişlerin altında ise TÖB-DER, TÜTED, TÜM-DER ve TÜMAS'ın imzaları bulunuyordu. Görüldüğü gibi afişlerde ne sosyalizm, ne emperyalizm kelimeleri yer almıştı. Ama sloganlar tutmuştu. Özellikle örgütlenme sürecinde olan bu kitle örgütleri için, henüz üyesi olmamış kitle tabanlarını harekete getirme doğrultusunda yararlı oldu. Burada, bir parantez ile daha fazla politik içerikli sloganlar konusuna değinmek istiyoruz: Demokratik kitle örgütleri, demokratik mücadelenin vazgeçilmez unsurlarıdır. Demokrasi mücadelesinde kendi boyutlarını aşmıyan her türlü sloganı kullanırlar. Kullanmalıdırlar. Hatta demokratik kitle örgütleri sadece somut sorunları sloganlaştırıp yetinmemelidirler. Somut sorunlarından kalkarak politik hedeflerini göstermelidirler. Ama bunu, somut sorunlarından kalkarak yapmalıdırlar. Sloganlar, sadece somut sorunlar çerçevesinde kalırsa, mücadele, bazı işçi sendikaları için ekonomizm dediğimiz ve özünde kendiliğindencilige özdeş olan sağ bir

sapma sözkonusu olur. Bunun tersi yapılırsa, yani, somut sorunlar bir köşeye bırakılıp sadece politik sloganlar ileri sürülürse, örgütün tanınımı aşılır. Kitleye gösterilen politik hedefler havada kalır. Bu sloganları kitleye bağlayan bağlar ihmal edilmiş olur. Kitleden kopulur. Özellikle örgütlenme sürecinde olan demokratik kitle örgütlerinin dikkat etmesi gereken bu eğilim ise sol sapmadır. Bu saptamadan amacımız, MEYAK afişleri konusunda bazı arkadaşların kafalarında olabilecek endişeleri dile getirmek ve bu endişeleri giderecek doğrultuda gelişmelerin olmasına işaret etmektir. Özetlersek, sloganlar son derece somut idi. Doğruydular. Kitlenin bir adım ilerisinde taleplerdi. Kitleyi kucakladı. Kitleyi hak alma mücadelesine itti. Açıkçası kitleyi politize etti. Şimdi görev, bu politikleşme sürecinde bir adım daha ilerlemek.

Kitleyi kucaklamak ve onu harekete geçirmek konusunu açmak gerekir. Bu somut olayda kitleyi kucaklama olayı nasıl gerçekleşmiştir? Kitle nasıl harekete geçmiştir? MEYAK olayına sahip çıkan dokuz ilerici örgüt, yaklaşık bir milyon adet bildiri hazırlamıştır. Beraberinde yine yaklaşık birer milyonluk iki dilekçe hazırlanmıştır. Sorunun bütün yasal yönleri araştırılmış ve Maliye Bakanlığı ile TBMM Dilekçe Komisyonuna birer dilekçe hazırlanmıştır. Önce basın toplantıları düzenlenmiş, kamu oyu hazırlanmıştır. Öğretmenlerin, teknik elemanların, memurların birarada izlediği toplantılar düzenlenmiştir. Afişleme yapılmıştır. Arkasından da, hazırlanan dilekçeler bildiri ile birlikte bütün memurlara dağıtılmıştır. Dokuz örgütün üyesi olsun olmasın herkese dağıtılan bu dilekçeler, örgütlerin bu konudaki gücünü göstermiş, kitle tabanlarının onlara güven duymasını sağlamıştır. Politik çizgi olarak onlarla beraber olmayan, hatta onlara karşı olanlara bu dilekçelerin dağıtılması, onların dilekçe ile bile olsa ak-

tivize olmasına, harekete geçmesine neden olmuştur. «Biz politikanın her zaman dışındayız» diyenler bile bir somut konuda, sübjektif olarak karşı olduklarını sandıkları kişilerle ortak bir harekete bulunmuşlardır. Üstelik bu tavır özünde politiktir. İktidara karşı talepler içeren bir tavidir. Bunun somut örneklerini birçok yerde görmek mümkündür. Her devlet dairesinde, bu dilekçeleri imzalayıp ilgili yerlere gönderen kişiler vardır. Üniversite profesörlerinin, müdür yardımcılarının bile katıldığı sabittir. Daha ilginç olan somut bir örnek ise polislerdir. Afişlemenin yapıldığı gece, vilayetin emri ile emniyet görevlileri afiş yapıştıran teknik elemanların, öğretmenlerin ve memurların yaklaşık elli kadarcığını göz altına almıştır. Afişliyenlerin memur, öğretmen oluşu öncelikle şaşırtıcı olmuştur. Arkasından afişlerin içerikleri emniyet görevlilerini şaşırtmıştır. Çünkü sloganların hepsi onları da ilgilendirmiştir. Üstelik, sloganların hedefleri, polislerin ekonomik hedeflerinin aynıdır. Tersini düşünmeleri mümkün değildir. Bu iki somut durumun sonucu olarak da, oradaki emniyet görevlileri ile afiş yapıştıranlar arasında nesnel bir bağ oluşmuştur. Sonuçta, birkaç saatlik isim tesbiti ve araştırmadan sonra, afişliyenler kefaletle serbest bırakılırken, emniyet görevlilerinin MEYAK kesintilerinin ne kadar olduğu, kesintiler geri verilirse bu görevlilerin ne kadar parayı faizleriyle birlikte geri alacakları birlikte hesaplanmaya başlanmıştır. Bu somut bir gerçekliktir. Ve devrimciler bu somut gerçekliği, nedenleriyle ve sonuçlarıyla birlikte değerlendirmek zorundadır.

POLİTİK ÖZ SORUNU

Her demokratik ve ekonomik mücadelenin bir politik özü vardır. Bu özü abartılması ve savsaklanması halinde ne tür sapmalara gidilir, bunu biraz önce açıklamıştık. Burada sorun, politik özü kavrayıp, ge-

rektiği dozda kitleye ulaştırılmaktır. Soyut politik sloganların getireceği sakıncaları ve kitleden kopuşu göz önüne alarak verilmesi gereken politik öz, mücadele sürecinin en önemli ve en hassas aşamasıdır. Çünkü, «kitlelerin gerçek talepleri burjuva iktidarlar tarafından karşılanamaz.» Bunu biliyoruz. Gerçek kurtuluş, işçi sınıfının ve emekçi halkın iktidarında. Demokrasi mücadelesinde sorun bu gerçeği net bir şekilde kitleye iletebilmektir. Ölçüsünü kaçırmadan, ama mutlaka iletmektir.

MEYAK olayı içindeki mücadelede bu dokuz örgütün, mücadelenin politik özünü verme sürecini yaşadığını görüyoruz. Bunun en canlı örnekleri TMMOB, TÖB-DER, TÜM-DER Teknik Ormancılar Derneği, TÖD (Tüm öğretim üyeleri Derneği), Türkiye Ormancılar Derneği, TUS-DER (Tüm sağlık memurları derneği)nin de içinde bulunduğu dokuz örgütün yayınladıkları bildirilerdir.

KİTLENİN VE TABANIN İSTEKLERİNE TERS DÜŞEN CHP ve ONUN KİTLE ÖRGÜTÜ

Ekonomik, demokratik ve politik mücadelede kitle çizgisi diye bir olgu vardır. Zaman zaman kitleden kopmaya, zaman zaman da kitle kuyrukçuluğuna dönüşebilen mücadele biçimleri vardır. Kitle mücadelesi, kitlenin gerçek istekleri için kitlenin içinde ve kitle ile verilir. Ama hep kitlenin bir adım ötesinde giderek. Kitlenin önünde olmak gerekir. Bu uzaklığı doğru saptayamayıp büyütme kitlenin çok ilerisinde bir takım hedeflerle çıkmak demektir ki, kitle sizi izleyemez. Sizden kopar. Artık tek başına işler koptar. Gayreti içinde bir Don Kişot'dan başka bir şey değildir. Bir de bunun tersi vardır. Kitlenin bir dizi istekleri vardır. Siz bunları bile saptamış durumda değilsinizdir. Bu isteklerin çok gerisinde istekler ileri sürersiniz. Bazan da azan kitleye ters düşmeyeyim, aman kitleden kopmayayım endişesi

ile geri sloganlar atarsınız. Kitle sizi izleyeceğine, siz kitleyi izlersiniz. Kitlenin kuyruğuna takılır kalırsınız. Devrimci inisiyatifden yoksun olan bu çesit bir mücadele kendiliğinden bir karakter kazanır. Kendi kendine gider. O yüzden bu tavır, kitleden geridir ve de dolayısıyla kitle isteklerine tersdir. Bütün bunların yanında, bir de doğrudan doğruya kitlenin isteklerine ters bir politika izlemek vardır ki, bu somut durumda da karşımıza çıkmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve onun çizgisinde bir örgüt olan Tüm-Per-Son-Kon'un MEYAK konusundaki tavrı memur kitlelerinin isteklerine ters düşmüştür. Çünkü, genel olarak memur kitlelerinin isteği, MEYAK kesintilerinin faizleriyle birlikte geri verilmesi doğrultusunda olmuştur. Tüm-Per-Son-Kon'un isteği ise, MEYAK kesintilerinin geri verilmemesi doğrultusunda olmuştur. Bu örgüt bütün bildirilerinde bu görüşü savunmuştur. Ayrıca, CHP'li belediye başkanlarının MEYAK kesintilerinin geri verilmesi doğrultusunda kararlar almaları üzerine, CHP de aynı ters tavır içine düşmüştür. CHP merkezi MEYAK kesintilerinin geri verilmemesi gerektiğini ileri sürmüştür. Ve objektif olarak, CHP, bir milyonluk memur kitle ile karşı karşıya gelmiştir. Bu, aslında her sosyal demokrat olmaya çalışan veya her sosyal demokrat olan program kaçınılmaz bir sonucudur. Türkiye'deki sosyal demokrat program, her ne kadar Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde bir aşama olacak ise de, sosyal demokrasinin ekonomik programı geridir. Kitlenin gerçek isteklerine tersdir. MEYAK somutunda yüzünü gösteren bu gerçek, önümüzdeki dönemlerde daha pek çok kez yüzünü gösterecektir.

CHP'lilerin MEYAK kesintilerinin geri verilmemesi gerektiği doğrultusundaki görüşlerinin elbette kendilerine göre bir nedeni vardır. Bu neden, MEYAK yasası çıktığı taktirde

memurların sosyal ihtiyaçlarına çözümler bulunacağıdır. Bu ise iki nedenden dolayı aşırı iyimser niteliktedir. MEYAK yasası çıkmamıştır. Hatta, CHP'nin iktidar ortağı olduğu dönemde de çıkmamıştır. Gündeme bile alınmamıştır. CHP, biz kesin olarak iktidar olmadığımız için MEYAK yasasını çıkaramadık, gibi bir gerekçenin arkasına sığınmaz. Ve MEYAK yasası çıkarsa... diye başlayan her önerilerinden önce, neden iktidar ortağı iken yasayı çıkarmadıklarını açıklamak durumundadırlar. İkincisi, MEYAK yasası çıksa bile, yasanın memurlar lehine işlemesi olanaksızdır. Yönetiminde memurların bulunmadığı bir MEYAK, memurlara boş vaatlerden başka birşey veremez. Ayrıca, genel olarak emperyalist-kapitalist sistemin, özel olarak da Türkiye burjuvazisinin içinde bulunduğu bunalım döneminde, memurların yönetiminde olduğu, büyük bürokratların ve dolayısıyla burjuvazinin yönetiminde olmadığı bir MEYAK'ı düşünmek aşırı bir iyimserlikten de öte hayalciliktir. Türkiye burjuvazisi bunalımindedir. Bu bunalımın en önemli nedenlerinden biri finansman zorluğudur. Bankaların reklam vermelerini, ikramiye vermelerini bile zorlayan bu finansman zorluğuna çözüm arayan burjuvazi, bir yandan işçi sınıfının ve tüm çalışanların ekonomik isteklerini geriletecek antidemokratik bir ortam, diğer yandan da MEYAK gibi kurumlar aracılığıyla halkın cebine yeniden el atacak yolları örgütlemektedir. Bu süreç içinde, burjuvazi, beş milyar TL'yi bulduğu ileri sürülen MEYAK kesintilerini ne geri verebilir, ne de onu çalışanlar lehine kullanırdır. MEYAK yasasının bugüne kadar çıkmamasının ve bugün de kesintilerin geri verilmemesinin istenmesinin başlıca nedeni budur.

Dikkat edilecek olursa, MEYAK mücadelesi başlayalı beri CHP dışında hiçbir parti bir açıklamada bulunmamıştır. Ne AP, ne MSP, MHP, CGP ve ne

de DP. Çünkü söyleyecek bir şeyleri yoktur. Ancak, göstermelik bir MEYAK yasa tasarısı hazırlanmıştır. Bunun ötesinde, yapılması gerekeni CHP yapmaktadır. Beş milyarı geri vermeyecek olan burjuvazinin ekmeğine yağ sürmektedir.

CHP tavrındaki yanlışlık tüm memur kitlesi ve CHP tabanı tarafından biliniyor. Memurların çoğu kesintilerin geri verilmesini istiyor. Bu mücadelede CHP'li belediye başkanlarının bulunduğu belediyelerde CHP'ye ters kararlar ve uygulamalar geliyor. İzmir'de Gültepe belediye başkanının başlattığı, kesintileri geri verme kararı yaygınlaşıyor. Kâğıthane ve Ulukışla belediyesinin de en son olarak katıldığı bu kampanyayı, CHP'nin atak belediye başkanı Ankaralı Vedat Dalokay kişisel olarak destekliyor. Tabanındaki bu gelişmelere rağmen görüşlerinde direnen CHP merkezi, bu somut durumda nesnel olarak memur kitlesinin ve tabanının karşısında, burjuvazinin yanında yer alıyor.

Her mücadele sürecinin en sağlıklı ayracı pratiktir. Mevcut olguları doğru bir teorik bilinçle değerlendirenler pratikte tutarlı olmaları en yakın adaylardır. Politik partilerden, demokratik örgütlere ve kişilere kadar, herkesi hakkı olan yere oturtan toplumsal pratik burada da gücünü göstermiştir. Bu güçlü gösteri, işçi sınıfının ve tüm çalışanların kurultusu için mücadele vermek isteyen bütün kişi ve kurumları yol gösterici bir örnek olmalıdır.

YAVUZ ÇİZMECİ

«İKİ YÜREĞİMİZ İKİ İNSANDI»

«Nâzım ile Piraye», Derleyen Memet Fuat, De Yayınevi.

Nâzım Hikmet'in hayatı üzerine çok şey yazıldı. Sanatçılardan kişisel görüşleri, eşinin-dostunun bildikleri, kimi ünlü gazeteye yazarlarımızın günah çı-

karma yazıları da derlenebilir bir gün; ilginç bir kitap olur bu. Ama Nâzım'ın gerçek kimliğini ortaya koyan, birey olarak onu yansıtan pek az şey yayımlandı. Garip bir ikilem: Herkes Nâzım'ı tanıyor, edebiyatımızdaki yerini irdeliyor, yaşantısını deşiyor; öte yandan son kerte kısıtlı kaynakları tanımlı aracı olarak gösteriyor...

Kemal Tahir'e gönderilen mektuplar, oldukça tutarlı bir örnekti. Yine Memet Fuat'ın hazırladığı «Oğlum, Canım Evlâdım, Memedim» de öyle... «Nâzım ile Piraye'nin bambaşka bir anlamı var. Bu, şairin hayatı boyunca önemsedığı, saygısını yitirmediği bir kadına, Piraye hanıma yazılan mektuplardan ileri geliyor kuşkusuz. Piraye'nin Nâzım'a yazdıklarını öğrenemiyoruz kitaptan. Ya kaybolmuş o mektuplar, ya da Memet Fuat yayımlamak istememiş. Kemal Tahir de yayımlamamıştı kendi yazdıklarını. Oysa karşılıklı mektuplaşmalar bir bütün olarak sunulsa, olayları, sorunları, tartışmaları daha açık-seçik kavrayacağız. Nâzım Hikmet'in coşkun, yüreklendirici, sevgi dolu bir kişiliği var. Kemal Tahir'i sürekli yazmaya itmiş, her yazdığını göklere çıkarmış, bir yandan da ince ince eleştirmiş. Memet Fuat'a da yardım etmiş yazıcılık konusunda. Piraye hanım, doğrudan doğruya esin kaynağı Nâzım için. Onun yazdığı mektupları şiirleştiriyor, zamanla gerçek şiir biçimine sokuyor onları... Dolayısıyla «Nâzım ile Piraye'nin bundan önce yayımlanan mektuplardan apayrı özellikleri var. Sözelimi «Memleketimden İnsan Manzaraları» gibi dev bir yapıta nisil başladığını, o yapıtın nasıl geliştiğini öğreniyoruz Nâzım'ın mektuplarından. Sonra şairin çocuksu, dürüst, insanlığa güvenen kimliğini; Yürürlükteki yasaların bile suç ögesi bulamayacağı sudan bir nedenle cezaevine atılan şair, yargı organına uzun süre inanmış, bellisiz suç kesintisince kadardır. Piraye hanım bu meselede daha sağduyulu ve akılcı; Nâ-

zım'a yapılmak istenenlerin bilincinde.

Yargılama üzerine Nâzım'ın anlattıkları Ortaçağ mahkemelerinde eşine raslanılacak türden: «Bugün duruşmaya çıktık. Senden hâlâ mektup yok. (...) Fakat kararname çok garip. Meselâ, Kadri isminde, son defa yakalanan bir adamın üstünde, Karl Marx ismindeki bir âlimin bundan 60-70 sene evvel yazdığı meşhur bir kitabın el yazısıyla Türkçesi çıkmış. Bu kitap bundan on sene evvel kadar da Türkçeye resmen tercüme edilip resmen satılmıştı. Müstantik bey şimdi bunun benim tarafımdan yazılmış olduğunu iddia ediyor, Karl Marx'ın yetmiş senelik eserini bana mal ediyor. Ne tuhaf şey değil mi?» Nâzım «tuhaf» diyor ya, gerçekte iğrenç, aşağılık bir şey bu. Şevket Süreyya ile karıştırılan o anlı-sanlı Süreyya Paşa, idamın istenmesi, beş yıllık ceza... Nâzım'ın 1933 yıllarında yaşadığı acılardan kimi sorumlu tutacağız? Bir ara şairin suçsuzluğunu tanıtlamak için kimi çabalara girişilmişti. Saçma bir tavır bu. Yaşadığı dönemin koşulları göz önünde tutulursa, suçluysa Nâzım Hikmet, çünkü namuslu olmaktan vazgeçmiyordu...

Piraye hanımın kimliği de en az Nâzım ölçüsünde sağlam. O, bir tek seve kızmış; Nâzım'ın gereksiz kıskançlıklarına. Piraye, yapıttan anlayabileceğimiz gibi sessiz, ağırbaşlı, evine, çoluğuna-çocuğuna bağlı bir Türk anası. Nâzım'ın fırtınalı yaşamında bir yeri yok belki de Piraye'nin. Ama o fırtınaya kapıldıktan sonra, bir de Nâzım'ın sorumluluğunu yüklenmiş Piraye hanım. Onurlu bir kavganın sürdürücüsü olmuş. Mapusane adları, kentler durmadan değişiyor, yıllar da. Ordan oraya sürülüyor Nâzım Hikmet. Cezaevine yılmak nedir bilmeyen başörtülü bir kadından geliyor hep. Yanında çocukları, Suzan'la Memet. Birçok sayfada ağlamamak için kendini güç tutuyor okur. Memet Fuat'ın hikâye inceliği ta-

şıyan açıklamaları da bu kitabın görkemini arttırmış.

Nâzım sunları yazmış Piraye hanıma: «Küçük yazı yazamıyorum, diyorsun. Zarar yok!. İstersen bütün bir mektup kâğıdına bir tek kelime yaz, kocaman bir tek kelime, meselâ ismini, yahut 'Seni seviyorum' cümlesini ve bana gönder... O da yeter banal.» Sonra bu güzel sevgi, aşkın da ötesinde duyarlıklar taşıyan bu beraberlik bitiyor. «Nâzım ile Piraye», biraz da bu olayın kitabı. Piraye hanımın inceliğine, yüceönüllülüğüne saygı duymamak elde değil. Ancak Nâzım'ı da anlamak gerekiyor. Piraye'nin o ağırbaşlı, içine kapanık yaradılışı şair tarafından çok sonra değerlendirilmiş belki. Büyük coşku, büyük özlem sona erince. Hem çok dürüst davranıyor Nâzım, bir çocuk gibi kalbinden geçenleri yazıyor eşine. Araya girenlerin tutumlarına değinmemiş Piraye hanımın oğlu Memet Fuat. Tek bir satır yazmamış bu konuda. Biz de eldeki verilerle yetinmek zorundayız. Yalnız o güzel, cömert ilişkinin bitimini şöyle dile getiriyor Memet Fuat: «Nâzım ile Piraye, 23.3.1951 tarihinde, Kadıköy Asliye 2. Hukuk Yargıçlığı'nın kararıyla boşandılar. Mahkemede yalnız avukatlarıyla tanıklar vardı. Piraye gerçi Nâzım'ı bağışlamamış, ona dönmemişti, ama ondan ayrıldıktan sonra başkasıyla da evlenmedi. Nâzım'ın üstüne başkasıyla yaşamayacağı için...» Tabii Nâzım Hikmet'in Piraye'den aldığı mektupları niçin şiire dönüştürdüğünü kolayca anlayabiliriz artık. Piraye, Nâzım'ın en önemli şiirlerinde rastladığımız kadın. «Samansarı» da çok güzel bir şiir, Nâzım'ın en beğendiğim şiirlerinden. Ama yine de Piraye hanıma adanmış şiirleri yeğliyorum ben. «Saat 21-22 Şiirleri»ni, «Memleketimden İnsan Manzaraları»ni, «Nâzım ile Piraye»de yer alan ve bugüne kadar hiç yayımlanmamış olan bir yığın dizeyi...

Yerli değil ama, bir oğudan söz etmek istiyorum. Ülkemizde yaygın ve geçerli ahlak — ah-

lâk sözcüğü ayıp kaçıyor ya — komünistlerin kalpsiz, kadınlarını başkalarıyla paylaşılan, aile nedir bilmeyen birtakım 'erkekler' olarak niteler. Böyle düşünenler Nâzım'ın saçmalığa varan kıskançlıklarını, üvey oğlu Memet için beslediği sınırsız sevgiyi bu yapıttan izleseler epey tedirgin olurlardı herhalde. Nâzım'ın hayatı, dünyaya bakışı, insanlarla ilişkisi bu yaygın ahlâkı çürütmek için gerçekten özel bir önem taşıyor. Nâzım'ın saptırılmayacak bir kişiliği var. Hayatının her döneminde açık sözlü olmayı biliyor, yalana-dolana sapmıyor. Bu, Piraye hanımı yitirmek pahasına da olsa böyle.

«İki yüreyimiz iki insandı» Piraye hanıma söylenmiş bir dize. Nâzım gibi bir şairimiz yok bugün. Daha başka duyarlıkların ardında sol eğilimli şairler; Nâzım'ın esnekliği, bütün bir yaşamı kavrama gücü, insanı zaaflarıyla kabullenmesi giderek unutuluyor. Ama bunları sıvrılmış şairler, yeni şairler için söylüyorum. Yoksa «İki yüreyimiz iki insandı» dizesinin anlamını savunacak nice kişi çıkacaktır...

Nâzım Hikmet'i şiirlerinin dışına taşan bir dünyada tanımak, şaşkıncı gelmiyor okura. Çünkü şiiriyle özdeşlik kurabilmiş. «Nâzım ile Piraye» bu amacı güdüyor zaten. Kimi şiirlerin ilk yazılışlarını, taslaklarını karısına göndermiş şair. Sonra vurgulamaları değiştirmiş, en küçük bir noktalamaya bile dikkat etmiş yayımlarken. Bir dizenin, bırakın dizeyi, bir sözcüğün yer değiştirmesi o şiiri ustalaştırıyor çok defa; anlamı, bildiri payını güçlendiriyor. Cezaevinde, dört duvar arasında yazılması olanaksız şiirler hepisi de. Dış dünyayla ilintisini koparmamak konusunda garip bir kuvveti var Nâzım Hikmet'in. Sonra ekmeğini yazıdan, yazarlıktan kazanmak için didinmesi de saygın.

«Nâzım ile Piraye» çok çeşitli açılardan okunması gereken bir yapıt. Ama ben bu açılardan birini özellikle vurgulamak istiyorum. Nâzım'la Pira-